
Пятро Васючэнка

...ніколі ня вер Аблачынкам,
якія прыплываюць да цябе адтуль,
дзе няма літаратуры...

Бэзавая Аблачынка II*

Апавяданьне

“Яна згадала пра паперку, што перадаў ёй ранняй Адаць. Разгарнула – вери. “Бэзавая Аблачынка”. Гэта пра яе. Усьміхнулася.”

— Залішне прыгожая назва, дый сюжэт надта сентыментальны, — казаў пра “Бэзавую Аблачынку” крытык С. Б. – Студэнцік пакахаў студэнтчку, а яна была... Так на пачатку стагоддзя пісалі. Ты што, Пятро? Сёньня гэта – не жыцьцё ды не літаратура.

Я з ім пагадзіўся. Яго праўда: так міла ды лагодна пачыналася нашае стагоддзе. Дакуль жа доўжыліся

*Першае апавяданьне “Бэзавая Аблачынка” было зьмешчанае ў зборніку: Пятро Васючэнка. Белы мурашнік. Мн., 1993. С. 58-68. *Аўтар.*

тыя сантыменты? Можа, да 1914 года, пакуль закаханых студэнцікаў не пачалі чавіць танкамі ды іпрытам труціць?

Бэзавая Аблачынка... Ты тлуміла галаву сарамяжліваму шкаляру гадоў колькі таму, калі сьнег быў бялейшы, вада макрэйшая, марозіва ле-дзянейшае. Ты згубілася ў нетрах майго літаратурнага юнацтва, пад пылам рукапісаў і кнігаў, якія былі пасья цябе. Я ўжо зьмірыўся з думкаю, што літаратура – гэта марнае перакідваньне тэкстаў з галавы пісьменьніка ў тую чорную дзірку, што завецца жыцьцём, адкуль ані голасу, ані пагляду. Я ўжо цябе пачаў забываць, бэзавая ты мая.

Ажно тут з-за папяровага небакраю выплыла Бэзавая Аблачынка нумар два.

“Аблачынкі зьяўляюцца і зьнікаюць, як ім захочацца.”

На працы, на маёй мілай літаратуразнаўчай выспе, паведамлілі, што мяне пыталася па тэлефоне нейкая паненка. Будзе тэлефанаваць яшчэ.

Пры гэтым на мяне неяк дзіўна паглядзелі.

Званок ад таямнічае паненкі, якая не пакідае свайго імя, — неспа-дзяванка. Ёю адчынілася брамка з літаратуры ў жыцьцё.

“У сьвеце, дзе жывуць Аблачынкі, увесь час дзівосы, нечаканыя су-стрэчы.”

Яна ўвайшла ў мой сьвет пранікнёным глыбокім кантральта. Голас Бэзавай Аблачынкі перапоўніў тэлефонную слухаўку.

— Пятро, міленькі, — так мовіла яна, — я прачытала вашае апа-вяданьне. Яно ўразіла мяне проста не магу сказаць як. Я згодная з вамі: жанчыны – сьцервы. Толькі...

Тут яна зрабіла шматзначную паўзу.

— Што вы, што вы, — запратэставаў я, — у мяне ніколі не было такіх думак пра жанчын.

Але яна гнула сваё.

— Толькі, паверце мне, ня ўсе. Далёка ня ўсе.

— Далёка ня ўсе, — пагадзіўся я.

— Пеця, — зашаптала яна, — давайце абмяркуем гэта. Хочаце су-стрэцца?

Пакуль я раздумваў, хачу ці не хачу, яна ўжо ўспрыняла няёмкае маўчаньне як згоду.

— То заўтра, а пятнаццатай, каля ўваходу на стадыён “Дынама”. Вы мяне адразу пазнаеце. Я буду ў бэзавай сукенцы. Дзеся вас ад-мыслова апану. Пэўна, гэта ваш улюбёны колер?

І яна вельмі мілагучна ўзрагатнула. Пасья чаго ў слухаўцы зац-іўкалі нябачныя сініцы.

Гэтаксама яны ціўкалі ў гаёчку каля стадыёна “Дынама”. Мая дарога

ту-ды, прызнаюся, пралегла цераз сумненні. Бо ня тое каб ужо, але ж усё-ткі...

Але ж усё-ткі яна была першая чытачка, якая адгукнулася на твор. Калегі-празаікі, бывае, хваляцца, што на іх лісты ад чытачоў ды чытачак сыплюцца мяхамі. Можа й праўда. Да мяне пакуль прыйшла з нелітаратурнага сьвету — першая. І я хацеў бачыць, якая яна.

“Бэзавая Аблачынка – адкуль яна ў шматлюдным горадзе, чаму прыбілася да іхняга старога інтэрната, населенага студэнтамі, міліцыяй ды старымі кавалерамі?”

У бэзавай сукенцы, з рыжанькімі пасмачкамі, што выбіваліся з-пад чырвоненькага каптурка... Крышачку мажнейшая, чым належала быць Бэзавай Аблачынцы II. Ды крышачку старэйшая, ад той, першай, і ад мяне.

І яна ў гэты момант ацэньвала мае параметры. Надта пільна ў мяне ўглядалася, рыхтык той крытык С.Б. у мае аповяды. У яе поглядзе бачыў я, як у люстэрку, уласныя цікаўнасьць ды кроплю расчараваньня.

“А яна ўжо працягвала яму руку:

— Я прыехала. Чакаў? Чаму натапырыўся? Ты ж запрашаў.”

Пасля агледзінаў яна ўздыхнула ды рашуча працягнула мне руку.

— Я – Аня, — прамовіла Бэзавая Аблачынка. – Я прачытала вашае апавяданьне. Толькі, ведаеце, там, на здымку, вы былі крышку... саліднейшы. І ростам вышэйшы.

Я выказаў сваё шкадаваньне. Маўляў, прабачце, што я не такі аказаўся.

— Але гэта нічога, — даравала мне яна. – Гэта ня самае галоўнае. Цяпер, Пеця, скажыце, вы жанаты?

Я адказаў праўду: так, жанаты.

Тут яна задумалася. А потым спытала з раптоўнай надзеяй:

— А жонка ў вас ня злая?

— Добрая, — прызнаўся я.

Яна глядзела паўз мяне, паўз агароджу стадыёну “Дынама”, паўз увесь Сусьвет, як быццам галоўным для яе было ўбачыць, як накручвае кола за колам па бегавой сьцежцы самотны стайер.

“Жах”, — падумаў ён, калі Аблачынка аглядалася ў ягоным пакоі... Але Аблачынка адно злёгка ўсьміхнулася.”

Я падумаў пра тое, што нашае спатканьне з Бэзавай Аблачынкай на гэтым лясьне. Але яна паварушыла вуснамі, наморшчыла лобік і запрапанавала:

— Хадземце, Пеця, пасядзім на лавачцы.

Мы пасядзелі на лавачцы і колькі хвілінаў разгублена маўчалі, а нястомны стайер накручваў ды накручваў свае колы. Ён бачыў свае сьцяжыну і фініш, а мы – не.

Яна скеміла, што варта пачаць гамонку з літаратуры.

— Я прачытала вашае апавяданьне, Пеця, — сказала яна. — Яно мяне ўразіла. Проста перавярнула. Я ажно ахранела...

На апошнім слове яна нават не спатыкнулася, а я зьнійкавеў. Яна гэтага не заўважыла:

— Вось я прачытала ваша апавяданьне, і мне захацелася вам сказаць...

— Прабачце, — нясьмела запытаўся я, — як жа вы здабылі мой тэлефон?

— А я патэлефанавала ў рэдакцыю! І мне адказаў нейкі мужчына, з такім грамавым, ведаеце, голасам... Анатоль... як яго?

— Сідорчык?

— Вось-вось! — узрадавалася яна. — Анатоль Сідорчык! Ён і даў мне ваш нумар.

Я падзякаваў у думках Сідорчыку за ягоны клопат. А яна, мая неспакойная панна, гэтая Бэзавая Аблачынка нумар два, раптам уся неяк затрымцела і дрыготкім галаском запыталася:

— Вы нічога не заўважылі падазронага?

Я агледзеўся. Не. Спакойна. Толькі стайер, які вырашыў стаць марафонцам, накручвае сто дваццаць пятае кола.

Яна дробненька дрыжала і старалася ўсьміхнуцца:

— Мне падалося – сястра. Сястра мяне шукае! Я, ведаеце, ад яе ўцякла. А яна мяне шукае... Можа, яна недзе побач!

Так. Толькі сястры мне яшчэ не хапала! Я выцягнуў шыю, як гусак, выглядаючы сястру. Цікава, што яна, гэтая жахлівая Сястра, зробіць са мною, як толькі пабачыць, што я тут зюзюкаю з... ейнай сястрой? Жах аж, як піша ў сваім паліндроме Віктар Жыбуль.

Мы разам азіраліся й трымцелі, вышукваючы вачыма жахлівую Сястру. Вось-вось яна пакажацца вунь з-за таго слупа. Або вылезе з-пад лаўкі, на якой мы зараз сядзім. Ці гэты марафонец ніякі не марафонец, а яна, Сястра? Вось зараз як разгоніцца ды як паскача па лаўках.

Нам сталася няўтульна на лавачцы, неяк зябка. Яна раптам ухапілася за крысо майго пінжака! Нават няможна было адчапіць яе далікатным патрэсваньнем. Ажно пакуль яна сама не саслабла ды адчапілася.

— Прабачце... – шаптала Бэзавая Аблачынка бэзавымі ад жаху вуснамі. – Хадземце, Пеця, адсюль...

“— Ты абяцаў паказаць горад, — нагадвала Аблачынка пасля таго, як яны пасьнедалі малаком, булкай і сочывам.”

Мы паныла сышлі са стадыёна, раз-пораз азіраючыся. Увайшлі ў гаёчак насупраць, селі на лавачку непадалёк ад жалезнага помніка чалавеку, які праславіўся тым, што імем рэвалюцыі рабіў дзіркі ў патыліцах блізкіх сваіх. Зрэшты, можа ён быў і харошы чалавек, як кажуць некаторыя гісторыкі.

Жалезны чалавек працінаў нас падазронымі вачыма. Эх, каб жа быў у руках наган! То імем рэвалюцыі мы таксама атрымалі б у галовах па адной акуратнай дзюрачцы.

Каля лавачкі праходзілі людзі. Хто ў бок стадыёна, хто ў адваротны. Ішлі і не спыняліся.

Яна зірнула на мяне і ўсьміхнулася. Гэтак прызна, шчыра, што я пачаў падтаваць, бы пластылін на сонцы.

— Ведаеце, Пеця, гэта нават добра, што вы такі някідкі з выгляду, — прамовіла яна з тою ж пяшчотнай усмешкай.

— Чаму гэта добра? — здзівіўся я.

— Таму, што мы ня кідаемся ў вочы... Ніхто на нас не зважае...

А потым яна, спахмурнеўшы, здрыганулася:

— Бачыце? Вы ўбачылі? Азірніцеся! Толькі асыцярожна, каб ён не заўважыў...

Я азірнуўся. Вельмі прыстойны мужчына, у джынсавым гарнітуры. Стаіць, чытае “Прэс-бол”.

— Ня верце, ня верце яму, — горача шаптала яна мне на вуха. — Думаеце, футбол яму трэба? Ніякі футбол яго не цікавіць! Ён за намі цікуе! Зараз здасьць Сястры з усімі вантробамі...

Я прыгледзеўся. Праўда. Прыкідваецца фанатам спорту, а насамрэч таропіцца ў наш бок, паскуда.

— Пабеглі! — паклікала Бэзавая Аблачынка.

І мы пабеглі. Нібы Гензэль і Грэтэль, што ўцякаюць ад людажэра.

Яна ўчапілася ў маю руку сваімі пальчанятамі. Хватка была моцная, як у немаўляці. Мы прабеглі праз абсаджаны акацыямі двор, далі нырца пад нізкую выгбу, абмінулі даўгі шэраг кантэйнераў для сьмецьця, патрывожылі ката з коткаю, што займаліся амурамі, пераскочылі цераз калючую агароджу і апынуліся на дзіцячай пляцоўцы. Зусім закінутай, здзічэлай. Дзеці ў двары даўно павыгадаліся, новыя не нарадзіліся. Пляцоўка была некранутая, як амазонская сэльва.

“У Верхнім горадзе ў Адася быў свой куток, дзе скрыжоўваліся замшэлыя муры, хаваючы ад натоўпу маленькі пляц, на якім ужо буялі дзьмухаўцы, а ўгары зьзяў блакітны простакутнік неба. Уздоўж сьцяны падымалася жалезная лесьвіца, яна абрывалася перад жалезнымі дзьвярыма.

— Хто жыве за імі? — спытала яна.

— Ніхто. Я ніколі ня бачыў, каб хто адчыняў іх.

— Можжа быць, гэта дзьверы для нас, — раптам прамовіла Аблачын-ка.

Яна ўзышла па сточаных іржсою прыступках, паторгала за ручку. Пастукала. За дзвьярыма стаяла цішыня.

Дзвьяры не хацелі прапусаць Бэзавую Аблачынку. Як быццам прадчу-валі, што ім не затрымаць яе болей, чым Аблачыныцы захочацца.”

Яна прымастаколілася на арэлях мафусаілавага веку. Арэлі пад яе цяжарам зарыпелі натужліва й журботна, бы самы першы ў сьвеце калодзеж.

— Пеця, — паклікала яна, — што мне рабіць?

— Што ж вам рабіць? — рэхам адгукнуўся Пеця, гэта значыцца я.
— А чаго вы хочаце?

Тут яна паставіла пытаньне рубам.

— Вы – бліскучы мужчына! І вельмі таленавіты. Але мне трэба больш відны. І нежанаты. Не крыўдуйце, Пеця.

“Гэта было такім нечаканым і вялікім горам, што Адаць ня мог ужо глядзець на раскрыжаванае ў талерцы кураня і выйшаў у прымыльнік, дзе заўзята палілі дзяўчаты, надта дзябёлыя, што каровіскі.”

— Ды я не крыўдую, зусім не крыўдую! — горача запэўніў я.

— Пеця, вы – лепшы ад усіх! Але вы надта любіце сваю жонку, я гэта заўважыла. Мы з вамі будзем сябраваць, Пеця, верце мне. Але... У мяне шмат праблемаў... Можа, вы далі б мне тэлефон мужчыны, з якім я магла б іх вырашыць... Вядома, гэта павінен быць нежанаты мужчына...

“— Разьвітаемся тут, — сказала яна каля інтэрнацкага ганку. — Так лягчэй – табе і мне. Ніколі ня бачыў, якія гаротныя людзі на вакзалах? Не глядзі на мяне так, бо я заплачу. Я не магу, калі ў людзей такія вочы. Дзякуй табе. Ты добры. Бывай.”

Тут ува мне ўзгарэлася прага помсты.

— Аня, — натхнёна сказаў я, — лепшы з нежанатых мужчынаў – той, хто даў вам мой нумар. Мойшавіч.

— Мойшавіч? Мне даў нумар таварыш Сідорчык!..

— Ну, так, той самы таварыш Сідорчык.

— А чаму Мойшавіч?

— Яго так завуць. У сяброўскім коле.

— Ён габрэй?

— Ну, што вы! Які ён габрэй!

— Шкада, — задуменна прамовіла яна.

— Галоўнае, што ён нежанаты. Патэлефануйце яму. Ён вырашыць усе вашыя праблемы!

— Яшчэ? — дзелавіта запыталася яна, дастаўшы бэзавы, пад колер сукенкі, нататнічак.

Я “паздаваў” іх усіх, гэтых нежанацікаў, старых кавалераў, а заадно пару-тройку крытыкаў, што не залюбілі мае творы, у тым ліку і С.Б. Яна млела ад шчасся. Столькі варыянтаў!

“Потым былі вучоны, баксёр, афіцэр...”

— Пеця, вы не падумайце! — спахапілася яна. – Вы – самы лепшы! Толькі... Вы са мной камплексавалі б... Я б вас падманвала... І да таго ж жанаты...

— Што ж... – прамовіў я, губляючы скупую слязіну.

Яна ажывілася. Уладкавалася ямчэй на арэлях. Вочы заблішчэлі.

— Пагушкайце мяне, — папрасіла яна.

“Дзяўчына, стомленая хадю на горадзе, сядзела на краі ложка, нібыта забыўшыся на тое, што яны сам-насам у Адасевым пакоі. Ён сеў побач з ёю, узяў яе рукі ў свае і адчуў у сябе на плячы яе валасы.”

Я пачаў разгойдваць старажытную, як Ноеў каўчэг, жалезіну. Яна абзывалася першабытным, безнадзейным стогнам. Але Ані падабалася.

— Шпарчэй! — патрабавала яна. – Яшчэ! Яшчэ!

Арэлі абзываліся шалёным рыпеньнем. Вочы Бэзавай Аблачынкі блішчэлі. Я разгойдваў яе з нейкай распаччу, фатальным прадчуваньнем страты. Яно мяне не падманула.

“Можжа быць, у жалезным сэрцы нешта зламаецца, можжа, кола наедзе на цвёк, але гэта непазьбежнае. Яна, кволая, падпарадкуецца чужой, казначнай волі, яна самлее ад першага дотыку чарнявага волата...”

Бэзавая Аблачынкі прыплюшчыла вочы. Яна аддалася гэтаму калыханню і была як дзіця. Але я бачыў... Рыпеньне арэляў абудзіла Сястру. І яна набліжалася да нас, такая няёмольная, у бялюткіх шатах. У белым каптурыку. На каптурыку чырванеўся маленькі крыжык. Падышла. Сувора зірнула на мяне. Адварнулася. Узяла за руку Бэзавую Аблачынку. Сарвала яе з арэляў. Пацягнула за сабой. Усё гэта адбылося ў адначасье.

“Аблачынкі зьяўляюцца і знікаюць, як ім захочацца.”

Я ўжо бачыў, як ад мяне паплылі дзеве Аблачынкі. Адна – бэзавая. Другая – бялюткая. Плылі ў сваю паветраную, недасяжную далеч. А я заставаўся. Так мне і трэба. Ніколі ня вер Аблачынкам, якія прыплываюць да цябе адтуль, дзе няма літаратуры.

“Ён прыдумае сабе яшчэ адну Аблачынку, можжа, і не адну.”

